Kolombiya Barış Sürecinde Son Durum

written by Serhat Tutkal | 13 Ekim 2020

Serhat Tutkal

2020 yılı ne yazık ki Kolombiya'da FARC – EP (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri – Halk Ordusu) ile yürütülen barış sürecinin büyük darbeler aldığı bir yıl oldu. 2018 yılında göreve gelen aşırı sağ Iván Duque hükümetinin iktidara gelişinden itibaren devam eden barıştan uzaklaşma eğilimi, barış antlaşmasının imzalandığı 2016'dan bu yana hiç olmadığı kadar güçlenmiş durumda. Son gelişmeleri özetlemeden önce kısa bir parantez açarak "barış süreci" kavramını kullanmanın önemini vurgulamak istiyorum. Bazı analizlerde barış süreci 2016 yılında antlaşmanın resmi olarak imzalanmış olmasıyla sonlanmış olarak kabul edilse de bir antlaşma imzalamakla kalıcı barış tesis edebilmek arasındaki farkın çok büyük olduğu açık. Barış antlaşmasının imzalandığı 24 Kasım 2016 tarihinden bu yana 1019 toplumsal lider ve insan hakları savunucusunun ve 226 eski FARC militanının öldürüldüğü Kolombiya'da inşa edilebilmiş bir barıştan söz etmenin güç olduğu ortada. Bu yüzden buradaki çalışmalarımızda hükümete daha yakın araştırmacıların genellikle tercih ettiği "posconflicto" terimini kullanmayı reddediyoruz, ben kendi adıma salt akademik kaygılarla değil aynı zamanda içinde bulunduğumuz koşulları "çatışma sonrası" olarak adlandırmanın antlaşma sonrası dönemde büyük çoğunluğu paramiliter gruplar tarafından öldürülen yüzlerce insana ve onların yakınlarına saygısızlık olacağını da düşündüğümden bu kavramı kullanmaktan kaçınmaya özen gösteriyorum. FARC'ın önde gelen bazı üyelerinin de içinde bulunduğu bir grup militanın 2019'un Ağustos ayında silahlı mücadeleye döndüklerini duyurdukları da düşünüldüğünde bugün

Kolombiya’da “çatışma sonrası dönem”den söz etmenin zaten çok anlamlı olmadığı görülüyor.

by Isaura Castelao Huerta

Bu yazıya 2019 senesinde gerçekleşen bir atamaya ve bu atamanın yarattığı tepkilere değinerek başlamak istiyorum: Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi’nin (Centro Nacional de Memoria Histórica – CNMH) başına Darío Acevedo’nun getirilmesi. CNMH barış sürecinin ilk dönemine çok kıymetli katkılar sunmuş bir kurum. 2011 yılında kurulan bu merkezin görevleri arasında çatışma döneminde gerçekleşen şiddet olaylarına ilişkin her türlü materyalin toplanması, muhafazası ve analizi bulunmakta. CNMH’nin bir başka görevi ise çatışma sürecindeki hak ihlallerinin açığa çıkmasına katkı sağlayacak tanıklıkların toplanması ve yayınlanması. CNMH’nin ve Hakikat Komisyonu’nun Kolombiya’da barış sürecinin yürütülmesinde liderliği üstlenen iki kurum olduklarını söyleyebiliriz. 2019 Şubat’ında bu kurumun başına geçirilen Acevedo bir akademisyen, Kolombiya Ulusal Üniversitesi’nin Medellin kampüsünde, tarih bölümünde yıllarca hocalık yapmış. Öyleyse bu göreve kendisinin getirilmesinin ardından kendisini çok iyi tanıyan tarih bölümündeki meslektaşlarının yayınladıkları açık mektubun[1] içeriğine bakmak bu atamanın neden tepki çektiğinin anlaşılmasına yardımcı olabilir.

by Isaura Castelao Huerta

“Sayın Profesör Acevedo”[2] hitabıyla başlayan bu mektubun daha ilk cümlesinde tarih bölümünün hocaları Acevedo’nun atanmasından duydukları kaygı nedeniyle bu mektubu yazdıklarını ifade ediyorlar. Hocalar yalnızca kaygılarını değil duydukları şaşkınlığı da ifade ediyorlar bu mektupta, zira yıllarca bir iç çatışmanın (conflicto armado interno) varlığını inkâr etmiş bir akademisyenin bu çatışma sürecinin adını koyarak bu döneme dair belge ve tanıklıkları toplamakla görevlendirilmiş bir kurumun başına geçmeyi kabul etmesi gerçekten de hayret uyandırıcı bir durum. Hocalar kaygılarını Acevedo gibi bir inkârcının kurumun başına geçmesinin kurumu gayrimeşrulaştıracağı yönündeki düşüncelerini belirterek temellendiriyorlar. Bununla birlikte mektup bir başka duruma daha işaret ediyor, Acevedo’ya güvenmeyen bazı mağdur organizasyonları bu atamadan itibaren tanıklıklarını CNMH’den geri çekmeye başlamış durumdalar. Hocaların mektupta belirttikleri kaygılar zaman içinde ne yazık ki haklı çıktı. Öyle ki CNMH’nin Uluslararası Vicdan Mekânları Koalisyonu (International Coalition of Sites of Conscience) üyeliği 1 Şubat 2020 tarihinde askıya alındı.[3] Koalisyon, üyeliğin askıya alınmasından önce 24 Eylül 2019 tarihinde Acevedo’ya ültimatom niteliğinde bir mektup yazarak beş talepte bulunmuştu. Taleplerin ilki Acevedo’nun silahlı çatışmanın (conflicto armado) varlığını kabul etmesiydi. Diğer talepler ise tüm mağdurların hakikate ulaşma hakkının garantiye alınması, mağdurların karar alma mekanizmalarına dahil edilmesi, sivil toplum kuruluşlarının hafıza çalışmalarının desteklenmesi ve geçmişte yaşanan şiddet olaylarının tekrarlanmamasını sağlayacak birlikte yaşama kültürünün inşası yönünde çalışmalar

gerçekleştirilmesi biçiminde özetlenebilir. Taleplerine Acevedo'dan cevap alamayan Koalisyon CNMH'nin üyeliğini askıya aldı.

by Isaura Castelao Huerta

Üyeliğin askıya alınmasından kısa süre sonra başka bir gelişme yaşandı. CNMH'nin 2011 yılında tanımlanan görevleri arasında bir Ulusal Hafıza Müzesi kurulması da var. Bu müzenin kurulması yasal olarak öngörüldüğü 2011 yılından beri bir türlü mümkün olamadı. 4 Şubat 2020 tarihinde Acevedo müze projesini somutlaştırma göreviyle yeni bir müze müdürü atadı: Fabio Bernal Carvajal. Bernal Carvajal'ın göreve getirilmesi mağdur organizasyonlarının büyük tepkisini çekti. Bu tepkinin sebebi Bernal'in özgeçmişinden kaynaklanıyor, zira kendisinin bugüne dek çalıştığı projelerin çok büyük kısmı doğrudan Kolombiya ordusuna bağlı projeler. Askeri müzelerde aldığı görevlerin yanısıra Escuela Superior de Guerra (Savaş Akademisi) ile de ilişkili olan birinin bu göreve uygun olmadığını düşünen çok sayıda Kolombiyalı atamaya tepki gösterdi.[4] Henüz Aralık ayında söylentiler üzerine Acevedo'nun ülkenin en büyük gazetelerinden El Espectador'a verdiği söyleşinin başlığı ise kendisinin tepkiler karşısında alacağı tutumu öngörebilmek için yeterliydi: "Nasıl yönettiğimi beğenmeyen varsa istifa etmekte özgür." Müze müdürlüğü görevine bir önceki hükümet tarafından atanan Rafael Tamayo'yu istifaya zorlayıp zorlamadığı yönündeki soruya "benimle çalışmaya uygun olmadığını düşündüğüm kişiler varsa onların istifasını talep edebilirim" diyen Acevedo söyleşide Bernal'in boşalan müze müdürlüğü pozisyonu için düşünülen adaylardan biri olduğunu kabul ediyor; kariyeri boyunca askeri müzelerde çalışmış birinin nasıl ordu tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerini kapsaması beklenen bir müzeyi yönetebileceği sorusunu ise askeri müzelerde çalışmanın bir günah değil tecrübe olduğunu, askeri müzelerin yasadışı mekânlar olmadıklarını, buralarda çalışmanın durumu karmaşıklaştırıcı bir özelliği olmadığını belirterek yanıtlıyordu.[5]

Bu iki atamanın kendisiyle kıyaslandığında neredeyse önemsiz kalacağı bir atama haberiyle ise 19 Mayıs 2020 tarihinde karşılaştık. İçişleri Bakanlığı'nın mağdurlar biriminin başına avukat Jorge Rodrigo Tovar getirildi.[6] Kimdi peki Tovar? Rodrigo Tovar Pupo isimli, yıllarca Jorge 40 kod adıyla terör estirmiş paramiliter komutanın oğlu. Uyuşturcu ticaretiyle ilişkili olarak ABD'de tutuklandığında 600'den fazla suçu itiraf eden Jorge 40. 100'ün üstünde insanın öldürüldüğü El Salado Katliamı'nın emrini veren Jorge 40. Wayuu halkından 12 kişinin öldürüldüğü, 600'den fazla sağ kurtulan yerlinin Venezuela'ya sığınmak zorunda kaldığı Bahía Portete Katliamı'nın baş sorumlusu Jorge 40. 11 kişinin öldürüldüğü Villanueva Katliamı'nı gerçekleştiren paramiliterlerden biri olduğunu itiraf eden Jorge 40. Yalnızca Sitio Nuevo'da 40 kişinin öldürüldüğü katliamdan dolayı 47 yıl hapis cezasına çarptırılan Jorge 40.[7] ABD'de uyuşturucu ticareti dolayısıyla 12 yıl hapis yattıktan sonra 28 Eylül 2020 tarihinde Kolombiya'ya dönen ve Kolombiya'daki yargılanması başlayacak olan Jorge 40. Peki oğlu hakkında ne biliyoruz? 2016 yılında verdiği bir söyleşide "benim babam ABD'de siyasi tutukludur" dediğini, babasına uygulanan izolasyondan şikayet ederken sözlerini "mesafe iki bedeni birbirinden ayırabilir ama iki kalbi ayıramaz" şeklinde sonlandırdığını biliyoruz mesela.[8] Mülakattan daha uzun bir alıntı yapayım:

Babam dünyanın en iyi babasıdır. Hiçbir şikayetim yok. Yalnızca babam değil aynı zamanda en iyi arkadaşım, dostum, sırdaşım, kısaca her şeyimdir.

Tovar 9 Eylül 2020 tarihinde kişisel sebeplerle istifasını sundu.[9] Bu istifanın mevcut durumda pek bir değişiklik yarattığını söylemek ise ne yazık ki mümkün değil.

Sonuç Yerine

Kolombiya tecrübesinin geldiği noktadan çıkarılacak çok ders var. Kolombiya'nın içinde bulunduğu

durum barış süreçlerinin hükümet değişikliklerinden nasıl olumsuz biçimde etkilenebileceğini gösteriyor. 17 Haziran 2018 tarihinde gerçekleşen seçimi kazanarak iktidara gelen Duque hükümeti barış sürecinin neredeyse tamamen ortadan kalkmasına yol açmış durumda. Barış inşasının çok uzun zaman alabileceği, ateşkesin barış demek olmadığı, barış kültürünün yerleşmesinin onyıllar alabileceği düşünüldüğünde barış sürecini yürütmekle görevli kurumların en baştan özerk biçimde tasarlanmalarının gerekliliği açık. Bu kurumların hükümet değişiklikleri sonucu işlevsizleştirilmelerinin önüne geçilemediği takdirde barış süreçlerinin uzun süre başarılı biçimde devam ettirilebilmeleri zor görünmekte. Geçtiğimiz yılın Ağustos ayında aralarında 3 kongre üyesinin de bulunduğu çok sayıda FARC üyesinin silahlı mücadeleye döndüklerini açıklamaları barış sürecinin devamlılığı konusunda çeşitli soru işaretleri oluşturmuştu. 2020 itibariyle bu soru işaretlerinin sayısının arttığını söyleyebiliriz. Üstüne ELN (Ulusal Kurtuluş Ordusu) ile hâlâ devam eden çatışma sürecinin yakın gelecekte sonlanmasına dair umut verici hiçbir gelişmenin olmadığını, paramiliter grupların ve uyuşturucu kartellerinin şiddet eylemlerinin artarak devam ettiğini, devletin güvenlik güçlerinin ise barışçıl eylemlere dahi gerçek mermi kullanarak müdahale ettiklerini hesaba kattığımızda yakın gelecekte Kolombiya'da barış inşasını mümkün kılacak nesnel şartların oluşması ihtimalinin ne yazık ki çok düşük olduğunu kabul etmek gerekmekte.

Bu yazıyı şu tespitimle bitirmek isterim. Barış süreçlerinin yürütülmesinin kesinlikle çatışan taraflara bırakılmaması, bu çatışan taraflardan birinin çoğu kez devletin kendisi olduğunun da her zaman akılda tutulması gerekmektedir. Barış inşası sürecine akademinin, baroların, sendikaların, sivil toplum kuruluşlarının ve mağdur örgütlerinin yalnızca fikirlerinin danışılması yoluyla dahil edilmeleri yeterli değildir, sağlıklı bir barış inşası sürecinin bizzat bu kurumlar eliyle yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde çatışan tarafların tekrar çatışmaya dönülmesini siyasi veya askeri gerekçelerle kârlı buldukları noktada barış sürecinin sonlanması kaçınılmaz olmaktadır.

---

[1] https://www.eltiempo.com/uploads/files/2019/02/28/B.DHCH%20031-19%20DARIO%20ACEVEDO%20-%20CNMH%20-2-.pdf

[2] Metin boyunca İspanyolca'dan yapılan tüm alıntıların çevirisi bana aittir.

[3] https://www.sitesofconscience.org/es/2020/02/declaracion-sobre-el-proceso-de-suspension-de-la-membersia-del-centro-nacional-de-memoria-historica-de-colombia/

[4] https://www.revistaarcadia.com/agenda/articulo/un-director-cercano-a-los-militares-y-un-acto-de-protesta-preceden-la-instalacion-de-la-primera-piedra-del-museo-de-memoria/80371

[5] https://www.elespectador.com/colombia2020/justicia/verdad/dario-acevedo-si-alguien-no-le-gusta-como-dirijo-esta-en-toda-la-libertad-de-renunciar-articulo-894647/

[6] https://www.eltiempo.com/politica/gobierno/hijo-de-jorge-40-es-el-director-de-victimas-del-ministerio-del-interior-497072

[7] https://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/11/150824_colombia_paramilitares_quien_es_jorge_40_rodrigo_tovar_pupo_nc

[8]
https://www.semana.com/amp/hijo-de-jorge-40-dice-que-su-papa-es-prisionero-politico-en-los-estados-unidos/494902?

[9]
https://www.eltiempo.com/politica/gobierno/jorge-tovar-velez-renuncio-al-cargo-coordinador-del-grupo-de-victimas-536819

This project is funded by the European Union.
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

HAKLARA DESTEK
İnsan Hakları Örgütlerini Destekleme Programı

Bu yazı Haklara Destek Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Derneği'ne aittir ve Avrupa Birliği'nin ve/veya Haklara Destek Programı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.